

НЕСПОСТЕРЕЖУВАНА ЕКОНОМІКА ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОСТІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Здійснено аналіз неспостережуваних економічних процесів, що відбуваються в аграрному секторі України. Особлива увага приділена сучасним тіншовим економічним схемам. Встановлено, що вітчизняний сектор економіки має чіткі ознаки системної кризи в процесах регулювання ринкового середовища.

Ключові слова: неспостережувана економіка, підприємство, аграрний сектор, регулювання, влада.

Abstract

The analysis of observed economic processes taking place in the agrarian sector of Ukraine. Special attention is given to modern economic shady schemes. It was established that the domestic economy has clear signs of a systemic crisis in the process of regulating the market environment.

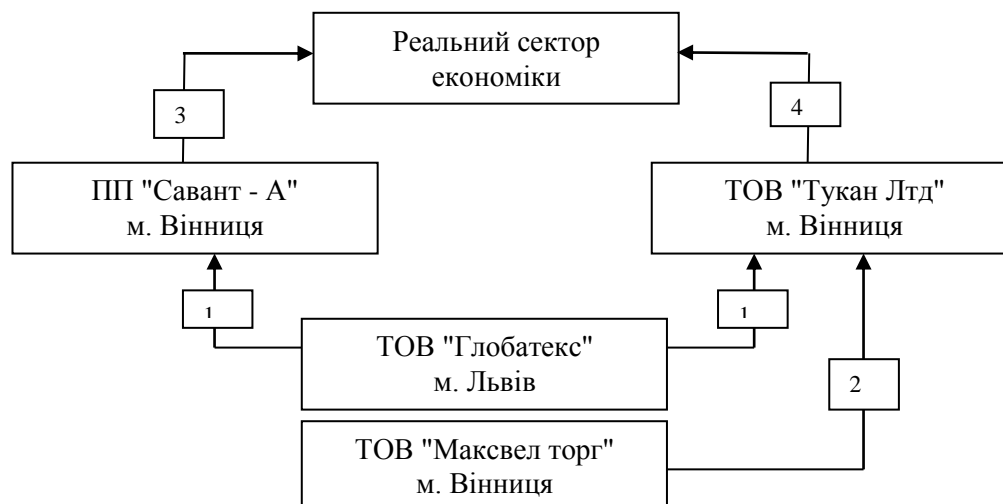
Keywords: non observed economy, business, agricultural sector, regulation and government.

Вступ

Слід відзначити, що агресивні дії суб'єктів господарювання щодо участі в неспостережуваних економічних процесах обумовлені значною мірою гуманізацією законодавства. Практика функціонування неспостережуваної економіки свідчить, що лібералізація законодавства є невиправданою на даному етапі розвитку для нашої держави. Очевидно, що тактичні маневри влади у цьому напрямку неминуче призведуть до стратегічних помилок щодо забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку в державі. Саме тому, адекватне визначення ступеня та міри відповідальності за участь у неспостережуваних економічних процесах є необхідною умовою для такого розвитку.

Результати дослідження

Нині значна кількість суб'єктів господарювання концентрують свої зусилля не на створенні благ в реальному секторі економіки, а здійснюють пошук механізмів (схем) (рис. 1) ухилення від сплати обов'язкових платежів (податків, зборів та ін.)

Примітки : 1 – товар (одяг вживаний) на загальну суму ПДВ близько 9 млн. грн.; 2 – товар (яблука, помідори, огірки та ін.) на загальну суму ПДВ близько 1 млн. грн.; 3 – декларація реалізації іншого товару підприємствам реального сектору економіки (автошини, автозапчастини, сантехніка та ін.); 4 – декларація реалізації іншого товару підприємствам реального сектору економіки (ящики, піддони, сітка та ін.).

Рис. 1. Типова схема впливу неспостережуваних економічних процесів на реальний сектор економіки

Необхідно відзначити, що керівники та /або засновники таких підприємств (наприклад, ПП "Савант - А", ТОВ "Тукан Лтд" та ін.), як правило, укладали договори оренди приміщення на один місяць, а потім суб'єкти господарювання зникали у невідомому напрямку. На нашу думку, подібні неспостережувані схеми нівелюють ринкові основи. Між тим недооцінка неспостережуваної економіки перешкоджає проведенню чіткого регулювання діяльності агентів ринку.

Комусь це може здатися дивним, проте діюче вітчизняне законодавство дозволяє проводити суб'єктам господарювання неспостережувані економічні процеси навіть за умови, коли органи влади здійснили ідентифікацію порушень. Наприклад, у 2015 р. ТОВ "Гольфстрім ТМ", маючи кримінальне провадження, тривалий час продовжувало реєстрацію податкових документи в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН).

Очевидною реальністю в аграрному секторі є недотримання вимог земельного законодавства фермерськими господарствами. Слід відзначити, що досить поширеним залишається явище, коли фермери не бажають переглядати, в силу різних причин, договори оренди землі в яких розмір орендної плати не відповідав законодавчо встановленій нормі. Так, наприклад, лише на території Жмеринського району Вінницької області у 2014-2015 рр. залишалися не переглянутими договори оренди землі по таких господарствах як ФГ "ОР", ФГ "Оксамит", ФГ "Жмеринський зернопромисловий комплекс" та ін. У результаті чого втрати місцевих бюджетів склали сотні тисяч гривень.

Не можна не розуміти, що саме створення та забезпечення державою справедливості, тобто рівних умов ведення бізнесу, є важливим фактором захисту конкурентного середовища. Неспостережувана економіка руйнує діючу систему управління, а також дає імпульс для масових соціально-економічних дисфункцій. Слід відзначити, що цей тип економіки виникає виключно з практичної діяльності конкретних агентів ринку.

Ось один приклад. У 2015 р. сільськогосподарське підприємство СТОВ "Агрокруп" при відсутності основних фондів, виробничих активів, складських приміщень, транспортних засобів та технічного персоналу задекларувало господарську діяльність з іншими суб'єктами господарювання, зокрема реалізацію сільськогосподарської продукції власного виробництва таким агентам ринку як ТОВ "Полонське", ТОВ "Торговий дім "Укрсварка", ТОВ "НВП Гідро – Альфа". Необхідно відзначити, що вищим менеджментом підприємства СТОВ "Агрокруп" було задекларовано лише реалізація насіння соняшника ТОВ "Торговий дім "Укрсварка" на загальну суму ПДВ близько 2,5 млн. грн., а також сої на адресу ТОВ "Полонське" майже 2,54 млн. грн. При цьому важливо відзначити наступне: 1) площа сільськогосподарських угідь орендованих СТОВ "Агрокруп" у 2015 р. становила близько 8,39 га, що фактично унеможливило реальність вирощення сільськогосподарської продукції у таких обсягах; 2) підприємство СТОВ "Агрокруп" було зареєстроване у 2011 р. на території Погребищенського району, а у другій половині 2015 р. воно перейшло на державний облік у м. Київ, але вищий менеджмент (директор та бухгалтер в одній особі) був зареєстрований у м. Львові; 3) вищий менеджмент СТОВ "Агрокруп" у 2015 р., намагаючись ввести органи влади в оману, задекларував оренду сільськогосподарської землі у загальній площі близько 6228 га, до речі, як правило, це були суб'єкти господарювання з інших регіонів, наприклад, ТОВ "Близнюки" (Одеська область), ТОВ "Сатурн" (Миколаївська область) та ін., при чому реально такої оренди не здійснювалося.

Таким чином, аналіз вищезазначеного дозволяє нам чітко стверджувати, що вищий менеджмент та /або засновники СТОВ "Агрокруп" не вирощували самостійно сою та насіння соняшника у 2014 р., а відтак операції щодо поставки власно вирощеної продукції є проявом неспостережуваної економіки (які, до речі, мають каратися законодавством відповідно до ст. 205 КК України [1]). І такі протиріччя – це реальність вітчизняного аграрного сектору економіки. Разом з тим, ступінь вини агентів ринку згідно норм діючого законодавства визначається лише судом.

Масовим є явище, коли суб'єкти господарювання декларують значні обсяги доходів і при цьому звітують про відсутність найманих працівників, як наслідок, податок на доходи фізичних осіб не сплачується. Так, наприклад станом на 01.01.2015 р. найбільша кількість таких підприємств значилася на обліку в м. Києві – 4580 суб'єктів, Дніпропетровська – 1218 агентів, Харківська область – 908 та ін.

Цілком очевидно, що усуваючись від вирішення проблем обумовлених негативною дією неспостережуваної економіки, ми фактично провокуємо суб'єктів господарювання до того, щоб саме цей різновид відносин ставав повсякденним компонентом нашого життя.

На нашу думку, відсутність чіткої організації у боротьбі з неплатниками податків (зборів, внесків та ін.) фактично компрометує органи влади. Більш того ми глибоко переконані, що лише чіткий політичний імпульс у поєднанні з відповідною правовою базою може вирішити ці проблеми.

Підприємства аграрної сфери, виступаючи суб'єктами розвитку неспостережуваної економіки, слугують для нас свідченням того, що заходи контролю та покарання з боку державної влади потребують ретельного вивчення та перевірки на предмет встановлення свідомого або несвідомого умислу. Наприклад, у 2014 р. було розпочато кримінальне провадження щодо службових осіб підприємства ТОВ "Тульчинський маслосирзавод", яке було розміщене у м. Тульчин Вінницької області. Цей суб'єкт господарювання у 2012 р. не включив до складу валових доходів кредиторську заборгованість, до речі, термін позовної давності якої минув по взаєморозрахунках з ТОВ "Профітіс-Б", на загальну суму близько 6228 тис. грн., а звідси відповідно було завищено суму податкового кредиту ТОВ "Тульчинським маслосирзаводом" по взаєморозрахунках з ТОВ "Профітіс-Б" на суму майже 1038 тис. грн. Дії підприємства передбачають порушення ст. 135, 198 Податкового кодексу України [2], і по факту можна констатувати ухилення від сплати податків. Однак все ж таки, на нашу думку, влада повинна ретельно розбиратися в характері порушень, тобто чітко встановлювати, що приховується за неспостережуваною економічною операцією : безвідповідальність та "легковагість" (непрофесіоналізм) службових осіб підприємства у відношенні до сплати обов'язкових бюджетних надходжень чи свідоме втілення заздалегідь злочинних задумів. Адже це є об'єктивною потребою для соціуму.

Висновки

Масштаби та практичні аспекти протидії неспостережуваній економіці свідчать, що заходи котрі вживає українська влада залишаються недостатніми, оскільки відсутня комплексність в діях, а також неналежне формування цілей регулювання діяльності агентів ринку. Створюється враження, що ця боротьба є більшою мірою імпровізацією аніж чітка програма дій. Безперечно, що в таких умовах інерційного розвитку, держава, створюючи сприятливі умови ведення тіншового бізнесу, мимоволі стимулює виникнення неспостережуваної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Україна. Закони. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Україна. Закони. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Володимир Михайлович Семцов – доцент кафедри менеджменту та моделювання в економіці, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: vova_sem@rambler.ru.

Vladimir Mikhailovich Semtsov – PhD (Economics), Associate Professor, of the Department of Management and Simulation in Economy, Vinnitsia national technical university, Vinnitsa, e-mail: vova_sem@rambler.ru.